

מה מיוחד בטיפול תרופתי שניתן לילדים?

תרופות לילדים יכולות להיות זהות לאלה של מבוגרים אבל המינון שיקבלו שונה. ההבדל נובע ממשתנים כמו גיל ומשקל, דרגת חומציות בקיבה, פעילות אנזימים במערכת העיכול וחשש מתופעות לוואי בילדים

שירה רבינוביץ | 01.03.2020 15:24 | עודכן ב: 15:30

ילדים הם מבוגרים קטנים? לא בהכרח. אחד המקרים שבהם זה לא נכון הוא מתן תרופות למחלות שונות. הצטננות, חום, כאבים או מחלות כרוניות - הטיפול התרופתי בילדים שונה מאשר אצל מבוגרים, לפעמים במינון התרופות ולפעמים בסוג הטיפול עצמו.

בדרך כלל תרופות חדשות מפותחות עבור מבוגרים, ורק אז נעשית התאמת מינון עבור ילדים. גם מחקרים לאישור בטיחותן של התרופות נעשים אצל מבוגרים, כך שרק תרופה שנמצאה בטוחה ויעילה נבדקת אצלם. במקרים נדירים אפשר לקבל אישור מיוחד להשתמש בתרופות שטרם אושרו לשימוש בילדים אך הצטבר מספיק ניסיון ונראה שהתועלת צפויה לעלות על הסיכון.

הדבר הראשון שמשפיע על ההבדל בין הטיפול התרופתי בילדים לבין זה של המבוגרים הוא העובדה שמשקלם של הילדים נמוך יותר ושיש יחס שונה בין מרכיבי הגוף, למשל היחס בין רקמת שומן לבין מים. עניינים אלה משפיעים על פיזור התרופה בגופם של המטופלים ועל משך הזמן שבו היא נותרת פעילה.

עניין נוסף הוא הטווח הרחב של גיל ומשקל, והרופאים צריכים לשנות את המינון בהתאם לכך: ברוב המקרים ילד בן שמונה שוקל פחות מילד בן 14, אבל זה גם יכול להיות להפך, וילד בן 14 יהיה כחוש יותר מבן שמונה גבוה במיוחד. בילדים המטופלים בתרופה למצב כרוני נדרשת התאמה של המינון עם העלייה במשקל.

המנגנונים המשפיעים על ספיגת תרופות ממערכת העיכול משתנים עם הגיל גם הם, לדוגמה דרגת החומציות של הקיבה וזמן המעבר של התרופות במערכת העיכול. חומציות גבוהה יכולה להוריד את יעילותה של תרופת מסוימת, וזמן שהייה קצר מדי יגרום לכך שהחומר הפעיל לא ישתחרר בשלמותו.

רוב התרופות מתפנות מהגוף באמצעות פעילות של זרזים (אנזימים) בכבד. אלה אינם בשלים בתינוקות צעירים ומתפתחים עם הזמן, אבל לפעמים הם פועלים אצל ילדים במהירות גבוהה יותר מאשר אצל מבוגרים. דוגמה לכך היא פינוי התרופה ציקלוספורין, המדכאת את מערכת החיסון. גם התפקוד הכלייתי של תינוקות צעירים אינו מיטבי, לכן במקרים מסוימים יש צורך בהתאמת מינונים לא רק למשקלם של המטופלים אלא גם לגילם.

היבט נוסף שהרופאים צריכים לחשוב עליו הוא השפעותיו של הטיפול על צמיחת השיניים ובקיעתן מהחניכיים. תרופות אנטיביוטיות משפחת הטטרציקלינים עלולות לגרום להכתמה קבועה של שיניים שטרם בקעו, לכן משתדלים להגביל את השימוש בהן אצל ילדים קטנים למקרים הכרחיים ולפרק זמן

לא ארוך. שימוש ממושך בסטרואידים עלול לפגוע בבריאות העצם ובגדילה לגובה, וזו אחת הסיבות להימנע ממנו בילדים.

מרכיב חשוב נוסף בבחירת תרופה לילד היא הבטחת היענות טובה, כלומר נטילה קבועה של התרופה בבית בהתאם להוראות. מתן תרופות המצריכות שימוש במחטים מסובך יותר בילדים: לפעמים זה קורה בשל הצורך בהורה שיזריק, ופעמים אחרות מתבגרים נרתעים משימוש במחטים גם כשהתרופות הכרחיות לבריאותם. במקרים כאלה נדרשת תמיכה נוספת של אנשים שאינם מהמשפחה הקרובה, כדי לעזור להורים ולמטופלים להתמודד עם הקושי. כל רופא ילדים גם מכיר כמה תרופות שלמרות יעילותן קשה מאוד לתת אותן לילדים, פשוט מפני שהן לא טעימות. בטיפול בילדים חשוב מאוד לתת תרופות בצורה נוחה ויש העדפה משמעותית לתרופות הניתנות בסירופ, רצוי שיהיה טעים.

גם לאחר הבחירה של התרופה הנכונה במינון הנכון, עדיין יש כמה דברים שחשוב לשים לב אליהם. הראשון שבהם הוא תופעות הלוואי שיש לכל תרופה. לפי הערכות שונות, כ-1.5% מהילדים המקבלים טיפול תרופתי במסגרת הקהילה עלולים לחוות תופעות לוואי מהטיפול. לרוב הן לא משמעותיות וחולפות בקלות עם הפסקת השימוש, אבל כדאי תמיד לשאול למה צריך לצפות ולעקוב אחר התפתחותן, במיוחד בילדים קטנים שמתקשים לדווח בעצמם.

חשוב לשים לב שהמינון מותאם למשקל, מפני שגם תרופה מתאימה שניתנת במינון גדול במיוחד יכולה לגרום תופעות לוואי חמורות. המפורסמת שבהן היא פגיעה קשה בכבד כתוצאה משימוש מופרז בפרצטמול (אקמול, דקסמול, פרמול ועוד). פגיעה מוכרת אחרת מתרחשת בכליות של ילדים שאינם צורכים מספיק נוזלים בשל מחלה ונוטלים מינון גבוה של תרופות ממשפחת נוגדי הדלקת שאינם סטרואידים (NSAIDs), לדוגמה איבופן.

לעתים נדירות עלולה להתפתח תגובת רגישות יתר, כלומר אלרגיה, גם לתרופה שניתנה במינון המתאים. אם לאחר נטילת תרופה חדשה מופיעים כאבי בטן קשים עם הקאות חוזרות, פריחה, נפיחות בגרון, קוצר נשימה או אובדן הכרה יש להפסיק מיד את מתן התרופה ולעדכן את הרופא המטפל.

בליעת תרופות לא מכוונת עלולה לגרום הרעלה קשה, ואם ילדים נוטלים תרופות במרשם ששייכות ליתר בני הבית יכולים להופיע גם סיבוכים אחרים כמו הפרעות בקצב הלב ופרקוסים (תרופות נוגדות דיכאון וחרדה), קצב לב אטי במיוחד וצניחת לחץ דם (תרופות להורדת לחץ דם), צניחת סוכר מסכנת חיים (בתרופות לסוכרת) וישנוניות (בתרופות להשראת שינה).

ארון התרופות שיש בבית משמש את כל האנשים שגרים בו, וחשוב לזכור שהטיפול התרופתי בילדים יכול להיות שונה משמעותית מזה של מבוגרים. זה נכון לגבי תרופות במרשם ולתרופות שנמכרות בסופר, לכאלה שניטלות חד פעמית לטיפול בכאב או בחום ולכאלה שמיועדות למצבים כרוניים. אסור לתת לילדים תרופות שנרשמו למבוגרים, וכדי למנוע סיבוכים הכי טוב לוודא שהם לא יגיעו אליהן בטעות.

ד"ר שירה רבינוביץ היא רופאת ילדים